

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації

Всеукраїнський інтерактивний конкурс
«МАН-Юніор Дослідник»
Номінація «Історик-Юніор»

Незламний Харків

Виконала: Кожина Вероніка Дмитрівна, учениця 10 класу комунального закладу "Харківський ліцей №3 Харківської міської ради".

Керівник: Кронгауз Владислав Олександрович, учитель історії комунального закладу "Харківський ліцей №3 Харківської міської ради", спеціаліст першої кваліфікаційної категорії

2024

Мета:Привернути увагу до міста Харкова, його незламного духу, силі , відчайдушній любові містян до рідного краю, вірі в майбутнє попри жахливі події, руйнування історії міста, заподіяних російськими злочинцями. Висвітлити важливість та значення знакових місць Харкова, сучасні виклики ,з якими стикається місто під час війни.

Завдання роботи:Для досягнення мети ми познайомимося та пройдемося визначними місцями Харкова, дізнаємося їх багату історію та секрет сили та незламності. В ході екскурсії ми познайомимося із унікальними історіями очевидців, їх способом життя, героїчними вчинками, гідними поваги та визнання.

Об'єкти дослідження: Палац праці, скрипаль на даху, панорама майдану Конституції, Сад Шевченка. "Незламний Шевченко", Держпром, Харківський університет, Метрошкола, Саржин Яр і будинок "Слово", Центральний парк культури, Лісопарк, Помірки, П'ятихатки, Фельдман-Екопарк, Північна Салтівка

Предмет дослідження: знакові місця Харкова, які складають історію його незламності, що відображають боротьбу та витримку цього міста.Ці місця служать не лише свідками подій, але й втілюють у собі дух спільноти. Харків'яни створюють особливу ауру цих місць своєю власною активною участю у подіях, які відбуваються там. Їхні емоції, прагнення до змін та підтримка один одного у скрутні моменти надають цим місцям додаткового заряду сили та значення.

Основою для дослідження є аналіз підходів інших дослідників: А. Мамонов. Палац Праці в Харкові: історія появи прибуткового будинку - ; М. Солодовник, О. Клименко - Держпром зазнав пошкоджень внаслідок атаки РФ на Харків 2 січня <http://surl.li/snvprk>; Історія будинку "Слово": від репресій проти мешканців до руйнувань Росією; Вікіпедія_Саржин Яр <http://surl.li/snvsy>; Ukrainian institute Меморіал жертвам тоталітаризму <http://surl.li/snvtk>; Ukrainian institute Палац Праці <http://surl.li/snvtr>; Зелений символ Харкова: парк ім. Шевченко <http://surl.li/snvtt>; Майдан. Харків. Хроніки атаки на місто <http://surl.li/snvub>;Розстріляна, але жива Північна Салтівка <http://surl.li/snvum>

Методи: дослідження базується на використанні методів аналізу та синтезу інформації з різних джерел, що дозволяє систематизувати й узагальнити дані для отримання глибшого розуміння предмета дослідження. Визначення стану місць здійснюється за візуальними даними, історії та майбутніх планів за інтернет джерелами.

Палац Праці

Побудований у 1916 за проєктом архітектора Іполіта Претеро.

Палац органічно поєднує стиль модерну та неокласицизму.

Перший поверх призначався для влаштованих магазинів, другий і третій - для адміністративних установ, четвертий і п'ятий - сімейних квартир, шостий - самотніх людей.

У дворіку були різноманітні дрібні магазини та заклади.

Палац праці став мішенню під час березневого обстрілу російськими ракетами в 2022 році. Зруйновано вщент дах та верхні поверхи. Під завалами опинились арка та двір.

Скрипаль на даху

Цю скульптуру встановлено у 2003 р. за проєктом архітектора Стефатддіна Гурбанова. Скульптура "Скрипаль на даху" не лише вражає своєю унікальністю та красою, але й надихає та підтримує дух творчості у Харкові. Він став символом творчої енергії та натхнення всіх харків'ян та нагадує роль мистецтва у житті.

Панорама майдану Конституції

Майдан Конституції - історичний центр міста, територія, де у XVII ст. існувала харківська фортеця. Локація була ареною важливих історичних подій в історії України та інших держав. У 2014 р. тут виник гімн харківських ультрас, який увійшов в історію і набуває актуальності в умовах повномасштабного вторгнення.

У наш воєнний час,

Росія завдає ударів по цінним та важливим місцям. Не омайнули й Майдан Конституції.

Попри все, деякі місця відновлюють свою роботу: торгові центри, заклади та магазини вже працюють, забезпечуючи життєдіяльність і надаючи харків'янам відчуття, що життя триває.

"Незламний Шевченко"

Особливою окрасою Харкова є Сад ім. Тараса Шевченка, символом якого є пам'ятник видатному Кобзареві. Першочергово сад називався університетським, адже зводився за ініціативи його засновника - Василя Каразіна. Ошатні алеї, чарівний водограй, кафе-морозиво "Кристал" завжди приваблювали мешканців і гостей нашого міста.

Натомість, внаслідок системних прильотів, головна пам'ятка символічно вбралася у мішки із пісками, аби зберегти образ Тараса Шевченка.

На сьогоднішній день у саду працюють фонтани, на дитячих майданчиках граються діти, молодь вигулює своїх домашніх улюбленців. Працює дельфінарій та зоопарк, який є безкоштовним для відвідувачів. Завдяки цьому, місто починає оживати після щоденних обстрілів.

Держпром

Держпром – унікальний об'єкт, одна з найвизначніших архітектурних споруд другої половини 1920-х рр., створена у стилі конструктивізму.

У 2017 р. Держпром включено до попереднього списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Як виявилось, не дарма, адже внаслідок ракетної атаки 2 січня 2024 р. будівля зазнала пошкоджень. Знищені історичні вітражі.

Харківський університет

Одним із флагманів української освіти є Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. Щороку його студенти, викладачі, незважаючи на виклики воєнного часу, продовжують розвивати освіту і науку України та Європи.

Від початку повномасштабної агресії університет вимушений працювати дистанційно. Внаслідок січневої атаки 2024 р. було вибито 550 вікон у будівлі головного корпусу на майдані Свободи. При університеті працює чимало благодійних фондів, продовжують роботу музеї та виставкові зали.

Метрошкола

Навчання у метро- це вимушений спосіб школярам отримувати освіту оффлайн. Метрополітен - це безпечне місце під час обстрілів, тому саме його обрали для проведення уроків. Метрошкола працює на п'яти станціях метро. До вересня 2023 року було облаштовано 17 кабінетів, де в кожному може навчатися до 20 учнів. На станціях метро працюють медики, психологи та охорона, що можуть забезпечити комфортне та безпечне навчання дитини.

Метрошколу відвідував Президент України Володимир Зеленський та закордонні посадовці. Вони були у захваті з того, що діти щасливі навчатися у таких вимушених умовах та відчувають себе у безпеці.

Саржин яр

Саржин Яр - природна пам'ятка у лісопарковій зоні Харкова. Це місце відновлення сили, енергії. Цілюще джерело із водою, насиченою мінералами, рибацький ставок із фореллю, дитяча ігрова зона, корти та літній кінотеатр. Однак, активні прильоти не дають повноцінної змоги відчувати задоволення від прогулянок улюбленою зоною багатьох харків'ян та гостей міста.

Будинок "Слово"

Про Будинок "Слово" знають далеко поза межами Харкова. У 1930х роках в цій п'ятиповерхівці проживало чимало видатних представників "розстріляного відродження": театральний режисер Лесь Курбас, письменники Микола Хвильовий, Остап Вишня, акторка Наталя Ужвій та багато інших. В результаті обстрілів у 2022-2023 рр. поступово руйнується фасад унікальної будівлі, яка є свідком багатьох важливих подій в історії нашої Батьківщини.

Центральний парк культури

Якщо запитати юних харківців: "Яка твоя улюблена локація у місті?", то більшість із них однозначно відповість – Центральний парк культури. Це поєднання "Діснейленду", тематичних зон, літнього театру, канатної дороги, дитячої залізниці, паркової зони, кортів, спортивних майданчиків. На жаль, у наш час це місце вже не є таким веселим і радісним, яким було до повномасштабної війни. Мінімум 20 прямих ударів по парку знищили унікальні скульптури, пошкодили атракціони, алеї. Складається відчуття, що парк заснув. Але час від часу, голоси дітей і дорослих пробуджують його і надають сили.

Лісопарк

Харківський лісопарк – один із найстаріших парків нашого міста. Він розташований у північній частині міста і є цілющим природним заповідником. Попри жахи війни, навіть зараз інколи можна почути як рухається поїзд "Малої Південної". Історія цієї місцевості пов'язана із радісними і навпаки, трагічними епізодами в історії. У роки Другої світової війни тут знаходилися катівні, а в березні 2022 р. російський режим цілеспрямовано пошкодив місце пам'яті – Меморіал. Парк славиться своїми велодоріжками і лижними маршрутами, спортивними майданчиками і місцями для релаксу, цілющими джерелами. Навіть попри серйозну небезпеку, сміливі харківці відвідують його, немов справжні друзі, які приходять зустрітися із пораненими товаришами.

Помірки

На північ від Меморіалу розташований район Помірки. Тут перетинаються важливі транспортні магістралі міста, знаходиться зруйнований авіазавод, який понад 100 років виготовляв літаки, винищувачі, що боронили нашу Батьківщину як в роки Другої світової війни, так і забезпечували пасажирські перевезення у мирні. На весні 2022 року цей район залишився без опалення та гарячої води внаслідок російської атаки. Але місцеві люди евакуюватися не планували й продовжують жити.

П'ятихатки

П'ятихатки – мікрорайон, що славиться інститутом "Монокристалів", інститутом "Низьких температур", фізико-технічним інститутом дослідження ядерних частот. Оповитий лісовими масивами, мікрорайон поєднує наукові, оздоровчі, рекреаційні об'єкти. Але саме П'ятихатки чи не першими зустрічали війну у лютому 2022 року. Незважаючи на виклики, яким доводиться протистояти, жителі мікрорайону знаходять у собі сили відновити місця, які мають значення для їх життя

Фельдман екопарк

За 2 км від окружної дороги в бік прикордоння знаходиться неймовірна місцевість – Федьман ЕкоПарк, що є улюбленим місцем для усіх, хто має бажання поєднати рефлексію на природі, спілкування із тваринами, катання на конях. Також тут знаходиться потужна станція юних натуралістів, мінеральні озера і все це в густому лісі. Однак, 24 лютого 2022 р. змінило кардинально ситуацію. Екопарк перетворився в т.зв. "сіру зону", яка постійно обстрілювалася. Довелося під загрозою життя евакуювати тварин. Частину, на жаль, врятувати не вдалося. Попри жахи війни, за ініціативи засновника ЕкоПарку Олександра Фельдмана у 2023 р. було відновлено частину локацій, здійснено часткове розмінування і парк почав повертати тварин.

Північна Салтівка

Північна Салтівка – один із наймолодших районів м. Харкова, який аналогічно П'ятихаткам узяв на себе найбільший удар зі стримування ворожих ДРГ. Про це нагадують поранені будинки, які стали свідками страшних обстрілів. Однак, попри це, місцеві люди продовжують тут жити і навіть поступово відновлюються об'єкти інфраструктури. Час від часу цей район відвідують наші іноземні партнери, які відвідують м. Харків із дипломатичними візитами.

Висновок:

Історія рідного Харкова закарбована в пам'ятках архітектури, в людських долях. Архітектурні перлини не лише свідчать про естетичну та технічну майстерність минулих епох, але і стають символами історії та культурної спадщини міста. У часи війни місто вкотре стає свідком надзвичайної мужності та жертвовності своїх мешканців, які стають на захист рідного краю, Батьківщини. Незважаючи на виклики сучасності, люди допомагають цим локаціям оживати. Стійкість харків'ян дає підстави говорити, що наш Харків – незламний.

Використані джерела

1. А. Корольова Таємниці харківського Лісопарку: що приховує лісовий масив - <http://surl.li/snvpx>
2. А. Мамонов. Палац Праці в Харкові: історія появи прибуткового будинку - <http://surl.li/snvo0>
3. Є. Меншикова, Г. Силаєва "Питають: "Чуєш щось? Як дихається?". Я про це не думаю — чую голоси дітей". Інтерв'ю з вчителькою метрошколи <http://surl.li/snvo9>
4. М. Солодовник, О. Клименко – Держпром зазнав пошкоджень внаслідок атаки РФ на Харків 2 січня <http://surl.li/snvpk>
5. М. Солодовник. Є. Гребенник "Критичні були усі". Як рятували поранених з черги біля магазину у Пятихатках у Харкові після обстрілу РФ – спогади <http://surl.li/snvqa>
6. Г. Цьомик, В. Мавричев – Російська армія під час обстрілу Харкова 30 серпня зруйнувала туалет <http://surl.li/snvqm>
7. Історія будинку "Слово": від репресій проти мешканців до руйнувань Росією <http://surl.li/snvqu>
8. Ю. Байрачна Без перерв на тривоги: як працює метрошкола у Харкові <http://surl.li/snvro>
9. Пошкоджений обстрілами корпус університету Каразіна в Харкові допоможе відновити Німеччина <http://surl.li/snvrz>
10. Ю. Байрачна Екопарк під Харковом: відновлення після екоциду <http://surl.li/rrpth>
11. Вікіпедія_Саржин Яр <http://surl.li/snvsy>
12. Вікіпедія_Помірки <http://surl.li/snvtb>
13. Ukrainian institute Меморіал жертвам тоталітаризму <http://surl.li/snvtk>
14. Ukrainian institute Палац Праці <http://surl.li/snvtr>
15. Зелений символ Харкова: парк ім. Шевченко <http://surl.li/snvtt>
16. Майдан. Харків. Хроніки атаки на місто <http://surl.li/snvub>
17. Окупанти обстріляли дитячий табір в П'ятихатках <http://surl.li/snvue>
18. Розстріляна, але жива Північна Салтівка <http://surl.li/snvum>